

Using of Herbal Product in Patients

Hastalarda bitkisel ürün kullanımı

Bitkisel Ürün Kullanımı / Using of Herbal Product

Gamsizkan Zerrin[1], Yücel Alev[2], Kartal Murat[3]

[1]Aile Hekimliği Polikliniği, Ankara Göğüs Hastalıkları ve Göğüs cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye.

[2]Ankara İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık İl Eğitim Kurulu, Ankara, Türkiye.

[3]Farmakognozi Anabilim Dalı, Eczacılık Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Özet

Giriş: Bu çalışma, bitkisel droglar ve bitkisel ilaçlarla tedavi (fitoterapi) ile ilgili aile hekimliği polikliniğine gelen hastaların bilgi düzeylerini ve bakış açılarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Gereç ve yöntem: Bu çalışma, Temmuz 2008 ve Nisan 2009 tarihleri arasında Ankara'da bir aile hekimliği polikliniğine gelen hastaların katılımı ile yapılmıştır. Bu çalışma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Hastalara bu araştırma için özel olarak geliştirilmiş 8 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Bulgular: Çalışmaya 310 hasta alınmıştır. Çalışmaya katılan hastaların yaş ortalaması 55,3'dür. Çalışmaya katılanların % 31,9'u (99 kişi) erkek, % 68,1'i (211 kişi) kadındır. Çalışmaya katılan hastaların % 84,5'i bitkisel ürünlerle tedaviye ilgili olduklarını ve uyguladıklarını belirtmişlerdir. Hastaların yaşlarına göre bitkisel tedaviyle ilgilenme açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır (P = .243). Yine hastaların cinsiyetlerine göre bitkisel tedaviyle ilgilenme açısından anlamlı fark saptanmamıştır (P = .065). Kronik hastalığı olan ve olmayan hastalar karşılaştırıldığında bitkisel ürün kullanımı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (P = .754). Tartışma: Bu çalışma bitkisel ilaç kullanımının hastalar arasında yüksek ilgilerinin olduğunu göstermektedir. Bizce insanların bitkisel tedavi konusu ile ilgili bilgileri çoğunlukla medya ve çevresindeki insanlardan alması üzerinde durulması gereken bir konudur.

Anahtar Kelimeler

Fitoterapi; Hasta

Abstract

Aim: This study has been conducted to determine of outpatients' level of knowledge and perspectives with herbal products therapy (phytotherapy) and herbal products. Material and Methods: Present study is designed with the participation of the outpatients coming to a family practice clinic in Ankara between July 2008 and April 2009. This study is a type of descriptive study. In this research, a specifically developed questionnaire including 8 questions was applied for the patients. Results: 310 patients participated in to the research in this study. The mean age was 55,3. The 31,9% (99 people) of the participants was male and the 68,1% (211 people) of the participants was female. The 84,5% of the participating patients stated that they applied or interested in phytotherapy. There was not statistically significant difference between age and interest in phytotherapy (P = .243). There was not statistically significant difference between gender and interest in phytotherapy (P = .065). Considering the use of herbal products among patients with chronic disease and without chronic disease there was no significant difference (P = .754). Discussion: The present study shows the high tendency of herbal products use among patients. In our opinion; it is an important issue to argue that the most frequently cited source of information about herbal product is media and friends.

Keywords

Phytotherapy; Patient

DOI: 10.4328/JCAM.717 Received: 08.06.2011 Accepted: 26.07.2011 Published Online: 01.07.2012 J Clin Anal Med 2012;3(3):301-303

Corresponding Author: Zerrin Gamsızkan, Ankara Aile Hekimliği Polikliniği, Ankara Göğüs Hastalıkları ve Göğüs cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye.

T.: +90 312 365 76 12 E-mail: zgamsizkan@yahoo.com

Giriş

Bitkisel ürünlerin, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanımı yüzyıllardır devam etmektedir. Modern tıp ve farmakoloji biliminin gelişimiyle hastalık tedavisi kanıta dayalı sonuçların doğrultusunda ilaç kullanımı şeklinde kabul görse de bitkisel ürünler giderek artan oranda kullanılmaya devam etmektedir.

Amerika'da yapılmış bir tüketici anket çalışmasında; katılanların üçte birinin bitkisel ürün kullandığı tespit edilmiştir.[1] Yine Amerika'da yapılmış bir başka çalışmada ise alternatif tıp ürün kullanım oranının 1990'da %33,8 iken 1997 yılına gelindiğinde % 42,7'e yükseldiği tespit edilmiştir.[2] Bitkisel ürün kullanımı hastalık gelişmesini önlemek, devam eden tedaviye yardımcı olmak ve sağlıklı yaşama katkıda bulunması amaçlı kullanıldığı gibi direk hastalık tedavisinde de tercih edilmektedir. Kronik hastalıklarda; bitkisel ürün kullanımına başvuran hasta sayısı oldukça fazladır. Çalışmalar diabetes mellitus'lu hastaların büyük bir bölümünün konvansiyonel tedavi yanında bitkisel ürün kullanıldığına dikkati çekmektedir.[3] 50 yaş ve üzeri olan hastalarla yapılan dikkat çekici bir başka anket çalışmasında ise İngiltere'de yaşlı hastaların reçeteli ilaçlarının yanı sıra çeşitli bitkisel ürün kullandıklarını ve daha da önemlisi bunu doktorları ile pek sık paylaşmadıkları belirtilmektedir.[4] Nijerya'da yapılmış bir çalışmada ise bitkisel ürün kullanan hastaların %9'unun bu ürünlerden çeşitli şekillerde zarar gördüğünü ve %2'sinin de reçete edilen ilaçlarla beraber kullanımından sonra etkileşiminden kötü etkilendiği belirtilmektedir.[5] Doğru kullanıldığında birçok fayda elde edilebilecek bitkisel ürünler hakkında bilgi kaynaklarının uygun olmaması durumunda doğabilecek sıkıntılar önemlidir.

Bu çalışmada, hastaların bitkisel ürünler hakkındaki eğilimleri, bu konu hakkındaki bilgi kaynakları, doktorlarından bu konudaki yardım talepleri hakkında bilgilerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma; Ankara'da bir aile hekimliği polikliniğine çeşitli rahatsızlıkları nedeniyle başvuran 310 hastadan anket formu ile veri toplanarak yapılmıştır. Polikliniğe başvuran ve Çalışmada anketin cevaplanması hastanın rızası alınarak ve bilgilendirilerek yüz yüze görüşme ile gerçekleştirilmiştir. Anketin cevaplanma düzeyi %62 'dir. Bu çalışma için demografik verilerin yanı sıra bitkisel ürünler ile ilgili 8 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Sorularda hastalara bitkisel ürünler hakkındaki genel eğilimleri, bitkisel ürünlerle tedavi kavramına bakış açıları soruldu (Tablo 1). Eğer kullanıyorlarsa bitkisel ürün kullanım amaçları (Tablo 2), bu konu ile bilgileri nereden aldıkları soruldu (Tablo 3). Ankette Türkiye'de en sık bilinen bitkisel ürünleri ortaya çıkarmaya yönelik sorular da vardı (Tablo 4). Hastaların bitkisel ürünler hakkında bilgileri doktorlarıyla paylaşıp paylaşmadıkları ve doktorlarından bu konularda bilgi talep edip etmedikleri de anketteki sorular arasındaydı.

Bulgular

Bu çalışmaya Ankara'da bir Aile hekimliği polikliniğine gelen 310 hasta alınmıştır. Çalışmaya katılan hastaların yaş ortalaması 55,3±13,1 dir. Çalışmaya katılanların % 31,9'u (99 kişi) erkek, % 68,1'i (211 kişi) kadındır.

Çalışmaya katılan hastaların % 84,5'i bitkisel ürünlerle tedaviye ilgili olduklarını ve zaman zaman uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu hastaların bitkisel ürünlerle tedaviyi % 21,6 oranında sağlıklı yaşam ve vitamin desteği olarak kullanırken, % 40,0 oranında da direk hastalık tedavisinde kullandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmamızda bitkisel ürünlere ilgi duyma konusunda erkek ve kadın hastalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (P = .065). Aynı zamanda yaşa göre de bitkisel ürünlere ilgi duyma konusunda anlamlı fark bulunmamıştır (P = .243). Çalışmamıza katılan hastaların % 64,5'i (200 kişi) ilkokul mezunu, %35,5'i (110 kişi) lise üstü eğitimli olarak iki grup halinde değerlendirildi. İlkokul mezunu hastaları % 82,5'i bitkisel ürünlerle tedaviyle ilgilenirken, lise ve üstü mezunu hastaların % 88,2'si bitkisel ürünlerle ilgilendiklerini ve uyguladıklarını belirttiler. İki grup arasında bitkisel ürünlere ilgi duyma konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (P = .250). Hastalara bitkisel ürünlerle ilgili bilgi kaynakları soruldu. Hastaların % 62,9 oranında bu bilgileri medya aracılığıyla, % 42,6 oranında çevreden (arkadaş, komşu) elde ettiklerini belirtmişlerdir. Hastalara reçeteli ilaçlarıyla bitkisel ürünleri aynı anda kullandıklarında etkileşim olabileceğini bilip bilmedikleri soruldu. Hastaların % 58,1'i bunu bilmediklerini belirttiler. Çalışmamıza katılan hastalardan sadece bir tanesi kullandığı bitkisel üründen zarar gördüğünü belirtti. Hastalara poliklinik hizmeti alırken bitkisel ürün hakkında doktorlarının bilgi vermesini isteyip istemedikleri soruldu. Hastaların % 83,9'unun (260 kişi) doktorlarından bitkisel ürünler hakkında bilgilendirilmek istediklerini söylediler. Hastaların % 40'ı (124 kişi) bitkisel ürünleri direk hastalık tedavisinde kullanırken % 24,8'i (77 kişi) doktorun verdiği ilaçlara ek olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Hastaların % 21,6'sı (67 kişi) ise sağlıklı yaşam ve vitamin desteği olarak kullandıklarını

Tablo 1. Çalışmaya katılan hastaların bitkisel tedavi hakkında düşüncelerinin dağılımı.

Düşünce	Sayı	Yüzde
Kesinlikle karşıyım	48	%15,5
Karşı değilim fakat ilgilenmiyorum	75	%24,2
İlgiliyim ve uyguluyorum	187	%60,3

Tablo 2. Bitkisel ürün kullanan hastaların kullanım nedenleri

Düşünce	Sayı	Yüzde
Doktorun yazdığı ilaçlara ek olarak kullanıyorum	77	%24,8
Direk hastalık tedavisi olarak kullanıyorum	124	%40
Vitamin desteği veya sağlıklı yaşam için tercih ediyorum	67	%21,6

Tablo 3. Çalışmaya katılan hastaların bitkisel ürünlerle ilgili bilgileri edinme kaynakları

	Sayı	Yüzde
Medya (televizyon, gazete..)	195	%62,9
İnternet	59	%19,9
Kitap	37	%11,9
Çevre (komşu, arkadaş)	132	%42,6

Tablo 4. Çalışmaya katılan hastaların bildiklerini belirttikleri ilk 10 bitkisel ürünün dağılımı

Bitkisel ürün	Yüzde
Ihlamur	%80,6
Sarımsak	%80,3
Yeşil çay	%73,5
Isırgan	%69,7
Keten tohumu	%58,7
Üzüm çekirdeği	%54,2
Zencefil	%41,3
Rezene	%41,0
Enginar	%38,1
Yosun	%26,8

belirtmişlerdir (Tablo 2). Çalışmaya katılan hastalardan sadece bir kişi bitkisel üründen zarar gördüğünü belirtmiştir.

Tartışma

Bu çalışma bir aile hekimliği polikliniğine gelen hastaların bitkisel tedavi yöntemlerine bakış açısını değerlendirmek amacıyla yapılan bir çalışmadır. Günümüzde bitkisel ürünlerle tedavi çok yaygın konuşulan bir konu haline gelmiştir. Çeşitli çalışmalarla hastaların bitkisel ürünlere bakış açısı, kullanma yaygınlığı ve bunları etkileyen faktörlerle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmamızda tespit edilen sonuçlar da hastaların büyük bir çoğunluğunun bitkisel tedaviye ilgileri olduğunu göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü kişilerin % 80'inin doğal tedaviye inandığını açıklamıştır.[6] 2009'da yapılan bir anket çalışmasında hastaların % 63, 9'unun çeşitli bitkisel ürün kullandığı tespit edilmiştir.[7] Diabetik hastalarla yapılan bir çalışmanın sonunda belirtilen en önemli sonuç bu çalışmaya alınan diabetik hastaların büyük çoğunluğunun bitkisel ürün kullandığı idi.[8] Buna karşılık Türkiye'de sağlıklı insanlarla yapılmış bir çalışma ise Türkiye'de sağlıklı insanların konvansiyonel tıbba daha çok güvendiğini söylemektedir.[9] Çalışmamızda kronik hastalığı olan ve kronik hastalığı olmayan hastaların bitkisel ürün kullanımına ilgileri karşılaştırıldığında iki grup arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Buna karşılık çeşitli yayınlar kronik hastalığı olan hastaların daha yüksek oranda tedavilerine alternatif tedavileri tercih edebildiklerini söylemektedir.[8,10,11] Bitkisel ürünler hakkında bilgi kaynakları çok çeşitli olmakla beraber doğru bilgilerin doğru kaynaklardan elde edilmesi önemli bir husustur. Çalışmamıza katılan hastaların bitkisel ürünlerle ilgili bilgileri büyük çoğunlukla medya ve çevresinden (arkadaş, komşu) alıyor olması bilgilerin doğruluğu konusunda düşündürücüdür. Multiple skleroz hastalarında bitkisel tedavi eğilimini araştıran bir çalışmada hastaların en sık bilgi kaynakları profesyonel konvansiyonel tedavi yapanlar, arkadaş ve aile olarak tespit edilmiştir.[12] İngiltere'de yapılan bir başka çalışmada da hastaların % 55'inin tamamlayıcı tıp ile bilgileri bu ürünleri kullanan arkadaşlarından aldıkları belirtilmektedir.[13] Bunun gibi birçok çalışma bitkisel ürünlerle ilgili bilgi kaynaklarının arkadaşlar ve çevre olduğunu söylemektedir.[8,14] Çalışmamızda bitkisel ürünleri kullanma ve ilgi duyma açısından kadın ve erkek hastalar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Loya ve arkadaşları da yaptıkları çalışmada bitkisel ürün kullanımı açısından kadın ve erkek hastalar arasında anlamlı bir fark tespit etmemişlerdir.[15] Amerika'da geniş bir erişkin grubuyla bitkisel ürünleri kanıta dayalı endikasyonlarla kullanıp kullanılmadığını sorgulanma amacıyla yapılan bir çalışmada kadınların daha çok bilimsel kanıtlara uygun olan bitkisel ürün kullandığını söylemektedir.[16] Buna benzer bir sonuç Tindle ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ortaya konulmuştur. Bu çalışmaya göre Amerika'da erişkinlerin tamamlayıcı ve alternatif tıp olarak en sık bitkisel ürünleri tercih etmekte ve bitkisel ürünleri de en sık kadınlar tercih etmektedir.[17] Çalışmamızda hastaların eğitim düzeyi seviyesi ile bitkisel ürünlerle ilgilenme arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Meme kanseri olan hastalarda yapılan bir çalışmada diğer birçok faktörün yanında eğitim düzeyi yüksek olan hastaların bitkisel ürün kullanmaya daha eğilimli olduğu belirtilmektedir.[18] Buna karşılık 2007'de warfarin kullanan hastalarda bitkisel ürün kullanımı ile ilgili yapılan bir çalışmada bitkisel ürün kullanıcılarının daha düşük eğitim seviyesinde olduğu saptanmıştır.[19] Çalışmamızda hastaların yaşı ile bitkisel tedaviye ilgi duyma açısından anlamlı bir fark tespit edilememiştir. 1999'da 30,801 kişiyi kapsayan alternatif ve tamamlayıcı tıp uygulamaları konulu anket çalışmasında ankete katılanların % 9,6'sının bitkisel ürün kullandığı tespit edilmiş olup bu çalışmada yaş ile bu tedavileri kullanım arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.[20] Başka bir çalışmada ise bitkisel ürün kullanımı yaşı 45 ve üzeri olan hastalarda daha fazla tespit edilmiştir.[21] Çalışmaya katılan hastalardan sadece bir kişi bitkisel ürün kullanımından zarar gördüğünü belirtmiştir. Maxion-Bergemann ve arkadaşları da İsviçre'de bitkisel ürünlerin yan etkilerinin görülebildiği fakat ciddi yan etkilerinin görülmediğini söylemektedirler.[22] Elbette bitkisel ürünlerle beraber reçeteli ilaç kullanımı daha çok dikkat gerektiren bir konudur. Muhtemel ilaç-bitkisel ürün birlikte kullanımından doğabilecek ters etkileşimler konusunda uyanık olunmalıdır. Çalışmamızda hastaların büyük bir kısmının bitkisel ürünleri direk hastalık tedavisinde kullandığı saptanmıştır. Diğer kullanım şekilleri ise kullandıkları reçeteli ilaçlara ek olarak veya yaşam ve vitamin desteği olarak kullanım idi. Diabetik hastalarla yapılan bir çalışmada hastaların % 72,9'u bitkisel ürünleri antidiabetik ilaçlarına ek olarak kullandıklarını belirtmişlerdir (8). 2008'de adelösanlarla yapılan bir çalışmada ise bitkisel ürünlerle kendi kendine direk hastalık tedavisinin sık olduğu belirtilmektedir.[23]

Bitkisel ürünler, gerek çeşitli hastalıkların tedavisinde, gerek verilen reçeteli ilaçların yayında, gerekse sağlıklı yaşam desteği olarak kullanılmaktadır. Hastaların bu ürünlere ve bu ürünlerle ilgili bilgilere çok kolay ulaşabilmesi bir yandan olumlu olmakla beraber diğer yandan doğru ürün, doğru bilginin hastalara ulaşabilmesi için çalışma yapılmalıdır. Sağlık çalışanları ve farmakologlar bu konuda daha uyanık olmalı ve özellikle uygun endikasyonda kullanımı ön plana çıkarılmalıdır.

Kaynaklar

1. Georgianne Valli, MD, Elsa-Grace V. Giardina, MD,FACC. Benefits,Adverse effects and drug interactions of herbal therapies with cardiovascular effects. J Am Coll Cardiol 2002;39(7):1083-95.
2. Eisenberg DM, Davis RB, Ettner SL, Appel S, Wilkey S, Van Rompay M et al. Trends in alternative medicine use in the United States, 1990-1997: results of a follow-up national survey. JAMA 1998;280(18):1569-75.
3. Chang HY, Wallis M, Tiralongo E. Use of complementary and alternative medicine among people living with diabetes. Literature review. J Adv Nurs. 2007 ;58(4):307-19.
4.Canter PH, Ernst E. Herbal supplement use by persons aged over 50 years in Britain: frequently used herbs, concomitant use of herbs, nutritional supplements and prescription drugs, rate of informing doctors and potential for negative interactions. Drugs Aging 2004;21(9):597-605.
5.Fakeye TO, Tijani A, Adebisi O. A survey of the use of herbs among patients attending secondary-level health care facilities in southwestern Nigeria. J Herb Pharmacother 2007;7(3-4):213-27
6.www.saglık.tr.net/genel saglik bitkilerle tedavi.shtml
7.Hasan SS, Ahmed SI, Bukhari NI, Loon WC. Use of complementary and alternative medicine among patients with chronic diseases at outpatient clinics. Complement Ther Clin Pract 2009;15(3):152-7.
8.Otoom SA, Al-Safi SA, Kerem ZK, Alkofahi A. The use of medicinal herbs by diabetic Jordanian patients. J Herb Pharmacother 2006;6(2):31-41
9.Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. J Clin Nurs 2007;16(4):761-8.
10.Bell RA, Suerken CK, Grzywacz JG, Lang W, Quandt SA, Arcury TA. CAM use among older adults age 65 or older with hypertension in the United States : general use and disease treatment. J Altern Complement Med 2006;12(9):903-9.
11.Miller MF, Bellizi KM, Sufian M, Ambs AH, Goldstein MS, Ballard-Barbash R. Dietary supplement use in individuals living with cancer and other chronic conditions: a population-based study. J Am Diet Assos 2008;108(3):483-94.
12.Leong EM, Semple SJ, Angley M, Siebert W, Petkov J, McKinnon RA. Complemantary and alternative medicines and dietary interventions in multiple sclerosis: what is being used in South Australia and why?. Complement Ther Med 2009; 17(4):216-23.
13.Shakeel M, Newton JR, Bruce J, Ah-See KW. Use of complementary and alternative medicine by patients attendinga head and neck oncology clinic. J Laryngol Otol 2008;122(12):1360-4.
14.Holst L, Wright D, Haavik S, Nordeng H. The use and the user of herbal remedies during pregnancy. J Altern Complement Med 2009;15(7):787-92.
15.Loya AM, Gonzales-Stuart A, Rivera JO. Prevalence of polypgarmacy, polyherbacy, nutritional supplement use and potential product interactions among older adults living on the United States-Mexico border: a descriptive, questionnaire-based study. Drugs Aging 2009;26(5):423-36.
16.Bardia A, Nisly NL, Zimmerman MB, Gryzlak BM, Wallace RB. Use of herbs among adults based on evidence-based indications: findings from the National Health Interview Survey. Mayo Clin Proc 2007;82(5):561-6.
17.Tindle HA, Davis RB, Phillips RS, Eisenberg DM. Trends in use of complementary and alternative medicine by US adults:1997-2002. Altern Ther Health Med 2005;11(1):42-9.
18.Cui Y, Shu XO, Gao Y, Wen W, Ruan ZX, Jin F, et al. Use of complementary and alternative medicine by chinese women with breast cancer. Breast Cancer Res Treat 2004;85(3):263-70.
19.Cuzzolin L, Francini-Pesenti F, Zaffani S, Brocadello F, Pengo V, Basii A, et al. Knowledge about herbal products among subjects on warfarin therapy and patient-physician relationship: a pilot study. Pharmacoepidemiol Drug Saf 2007;16(9):1014-7.
20.Ni H, Simile C, Hardy AM. Utilization of complementary and alternative medicine by United States adults:results from the 1999 national health interview survey. Med Care 2002;40(4):353-8.
21.Kennedy J. Herb and supplement use in the US adult population. Clin Ther 2005;27(11):1847-58.
22.Maxion-Bergemann S, Bornhoft G, Sonderegger E, Renfer A, Matthiessen PF, Wolf U. Traditional chienese medicine (phytotherapy): health tecnology assessment report-selected aspects. Forsch Komplementtarmed 2006;13 (Suppl) 2:S30-41
23.Feldmann JM, Wiermann CM, Sever L, Hergenroede AC. Folk and traditional medicine use by a subset of Hispanic adolescents. Int J Adolesc Med Health 2008;20(1):41-51.